

HONDERD PROCENT SPORTPARTICIPATIE IS EEN ILLUSIE

Hoe toekomstbestendig is de sport?

Hoe evolueren de sportparticipatie en het lidmaatschap van een sportvereniging de komende jaren? De Sport Toekomst Verkenning, zoals die tot stand komt onder auspiciën van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, geeft daarop volgend jaar het meest betrouwbare antwoord. En het mag geruststellend genoemd worden: beide deelnames zijn opvallend stabiel. Maar dat wil niet zeggen dat die stabiliteit tot in lengte van dagen gegarandeerd is. Met name de druk op de vrijetijdsbesteding neemt toe. Een week heeft maar 168 uren en in de besteding daarvan moet sport steeds harder concurreren met andere activiteiten.

Tekst: **Jeroen Kuypers**

Hoe beter heden en verleden in kaart zijn gebracht, hoe nauwkeuriger de toekomstverkenningen die op basis daarvan kunnen worden gemaakt. Annet Tiessen-Raaphorst, onderzoeker bij het SCP, en Marieke van Bakel, haar evenknie bij het RIVM, staan in dit opzicht in een mooie traditie. Het SCP verzamelt in opdracht van het ministerie al enkele tientallen jaren data over het sport- en bewegingsgedrag van de Nederlander en verwerkt die in heldere statistieken. De projectleiders van de Sport Toekomst Verkenning deden bovendien een beroep op een panel van maar liefst vijftig experts. Toch is er nog een andere reden waarom deze opdracht juist niet aan een instantie als VSG of NOC*NSF werd gegeven: “Die staan zelf midden in het sportlandschap en zijn daardoor minder goed in staat ook de meer lastige vragen te stellen”, zegt Van Bakel. “Wij leggen sportbonden en verenigingen bijvoorbeeld ook het volgende voor: ‘Waarom proberen jullie sporters koste wat kost in beweging te krijgen? Waarom laten jullie mensen niet gewoon met rust?’ Met duwen en trekken krijg je mensen niet aan het sporten. Wel als je weet wat hen beweegt en daarop inspringt. Faciliteren is waar het over gaat.”

“Met duwen en trekken krijg je mensen niet aan het sporten”

Al zoveel geprobeerd

Dergelijke vragen zijn nodig om een mogelijk gevoel van onveranderlijkheid weg te nemen dat de beleidsmaker krijgt als hij de cijfers beziet. Of meer bepaald: als hem opvalt dat de cijfers wel in beton gegoten lijken. “De sportparticipatie schommelt al tien jaar rond hetzelfde niveau”, aldus Tiessen-Raaphorst. “Ook in het lidmaatschap van een vereniging zit nauwelijks verandering. Eén op de drie Nederlanders

Annet Tiessen Raaphorst (rechts) onderzoeker SCP en Marieke van Bakel onderzoeker RIVM.

sport in clubverband. Dat wordt niet meer, dat wordt niet minder. Daarbinnen zie je wel ontwikkelingen, bijvoorbeeld dat clubs meer een omnisportkarakter krijgen, maar de opvallende stabiliteit van die kerncijfers doet de vraag rijzen of beleidsmakers nog wel iets kunnen verzinnen om die minderheid van niet-sporters te bereiken. Er is al

zoveel geprobeerd. Extra investeringen in infrastructuur om het sporten en bewegen te vergemakkelijken zouden dan als voorname effect kunnen hebben dat degenen die nu al veel in beweging zijn nog meer gaan bewegen en degenen die dat nu niet doen toch blijven stilzitten.”

Spreidstand tussen realiteit en beleid

Maar juist omdat Van Bakel en Tieszen-Raaphorst geen droge statistici zijn, hebben ze ook oog voor de minder opvallende ontwikkelingen achter die stabiele cijfers. “De technologische evolutie zal een steeds grotere impact hebben op de ongeorganiseerde sport”, zegt Van Bakel. “De combinatie van apps en led-verlichting bijvoorbeeld kan een stuk park of openbare weg voor korte tijd veranderen in een parcours voor hardlopers. Zeker als de sporter in staat wordt gesteld zijn prestatie te meten en te vergelijken met die van anderen wordt zo’n parcours direct erg populair, ook bij atletiekverenigingen. Hij verzamelt dan ook zijn eigen data. Het aantal mogelijkheden stijgt explosief, maar gemeenten hebben nog altijd geen echt antwoord op de vraag hoe ze met de ongeorganiseerde sport moeten omgaan. Realiteit en beleid dreigen hierbij uit elkaar te lopen.”

“Door de vergrijzing verwacht je minder sporters, maar dat effect zou weleens kleiner kunnen zijn”

Ondanks de vergrijzing

En dat beleidsmakers gefrustreerd worden in hun pogingen om de sportloze minderheid te bereiken, betekent niet dat de sportparticipatie de komende jaren niet alsnog kan toenemen. In dit geval wordt de toename dan veroorzaakt door een dalende afname. “De generatie die nu bejaard gaat worden is meer met sport opgegroeid dan de voorgaande. Zelf actief blijven is voor deze senioren ook meer een vanzelfsprekendheid”, verklaart Tieszen-Raaphorst. “Door de vergrijzing verwacht je automa-

tisch minder sporters, maar dat effect zou weleens kleiner kunnen zijn.” Van Bakel voegt daaraan toe: “We zien ook dat het aantal goede voornemens om méér te sporten elk jaar toeneemt. De gezonde levensstijl, het besef dat sport goed is voor je lijf en voor je geest, wint aan terrein. Mensen willen er goed blijven uitzien, ook op latere leeftijd. Maar zo’n wens kan evengoed remmend werken. Er is bijvoorbeeld een groep mensen die de stap naar de sportclub of de fitness niet durft te zetten, omdat ze zich schamen over hun uiterlijk.” En het ouder worden brengt ook een andere bewustwording met zich mee, stelt Tieszen-Raaphorst: “De angst voor botbreuken, spierscheuringen en andere sportblessures. De kosten voor arbeidsuitval kunnen hoog zijn. De vraag naar een veilig en verantwoord sportaanbod zal dus alleen maar stijgen.”

Agressief en te mannelijk

Beleidsmakers die willen inspelen op deze maatschappelijke ontwikkelingen zullen daarvoor eerst en vooral enkele belemmeringen moeten aanpakken. Een daarvan is de nog altijd veel te hoge incidentie van agressie en racisme binnen de sport, zowel verbaal als fysiek. De ruwe omgangsvormen en de openlijke discriminatie van bij-

voorbeeld allochtonen en homoseksuelen schrikken een onbekend aantal potentiële sporters af en jagen anderen definitief van het veld en uit het stadion. Het leidt ook tot het harde beeld dat in de media over sport heerst: agressie bij voetbalwedstrijden, politie-inzet, discriminatie, et cetera. Van Bakel legt een link met het machismo, de cultuur van een sector die nog steeds te veel wordt gedomineerd door mannen. “En dan zou in de eerste plaats de beeldvorming moeten worden aangepakt. Illustratief daarvoor vind ik de reactie van een meisje van tien uit mijn eigen omgeving op de sportuitzendingen op televisie. Vrouwenvoetbal is de snelst groeiende georganiseerde sport. Dit meisje behoort tot dat grote cohort dat zich enthousiast op het voetbal geworpen heeft. Maar als ze ’s avonds naar de sportuitzending kijkt ziet ze enkel mannenvoetbal. Vol verwachting kijkt ze uit naar het moment dat eindelijk de vrouwen aan bod komen – en dan is het programma ineens afgelopen. Zoiets demotiveert natuurlijk enorm.”

Een derde van de uren

De grootste bedreiging voor de sportparticipatie komt echter van buiten de sportwereld zelf. Ook al leeft de Nederlander steeds gezonder en hoort daarbij een vergrote

aandacht voor sport en bewegen, hij moet ook wel de tijd vinden om dat voornemen in praktijk te brengen. Tiessen-Raaphorst: “Vijftig procent van de bevolking besteedt ten minste één uur per week aan sport. Eén uur is niet bepaald indrukwekkend, en toch staat zelfs dat ene uur al onder druk door maatschappelijke trends van een heel andere orde. De overheid wil dat we als burgers meer zorg dragen voor onze ouders en voor onze burens. Een week heeft echter maar 168 uren en ruwweg een derde daarvan verslapen we of zijn we bezig met eten of persoonlijke verzorging en een ander derde deel gaat op aan verplichtingen als werk, huishouden of zorg. Dan blijft er 48 uur over voor vrijetijdsbesteding, waarvan bijna de helft aan media wordt besteed. Daarbij is de vrije tijd van mensen in het spitsuur van het leven uiteraard beperkter dan bij jongeren of ouderen. Sport moet concurreren met (mantel)zorg, met de vereisten van een studie en carrière en met alle andere vrijetijdsbestedingen. Dan is het niet verwonderlijk als je veel van de niet-sporters als reden hoort opgeven: ‘ik heb simpelweg geen tijd’ of ‘het heeft voor mij geen prioriteit’. Willen we als maatschappij sport niet het kind van de rekening laten worden, dan zullen we het niet alleen moeten verbinden met gezondheid, maar ook met sociale cohesie. Waar zie je je vrienden? Op de sportclub.”

Ononderbroken schooldag

Een manier om die concurrentie buiten te sluiten, in ieder geval voor de groep jonge sporters, is te zorgen voor een ononderbroken schooldag. “Als kinderen na de lesuren direct kunnen gaan sporten, liefst zonder dat ze door ouders eerst van de ene plek naar de andere moeten worden gebracht, kweek je bij de jeugd een bepaald verwachtings- en bestedingspatroon. Sport maakt dan op een net zo vanzelfsprekende manier deel uit van hun dagelijkse tijdsbesteding als leren”, aldus Van Bakel. “Laat je ze eerst naar huis gaan, dan komt de druk weer op de ouders te liggen, en die hebben al zo veel verplichtingen vanuit werk en mantelzorg.

Als we er als maatschappij in slagen zo'n automatisch sportpatroon te implementeren, dan zal dit ook positieve gevolgen hebben voor de verdere toekomst, wanneer deze kinderen volwassen zijn en zelfs wanneer ze senioren worden.” De sport lijkt dus wel toekomstbestendig. Ook als sportambtenaren en sportwethouders de komende jaren geen enkel nieuw ini-

“Gemeenten hebben nog geen echt antwoord op de vraag hoe ze met de ongeorganiseerde sport moeten omgaan”

tiatief ontplooien, zijn er maatschappelijke trends aan het werk die de sportparticipatie soms bevorderen, maar soms ook belemmeren. Het vrouwelijken en vervriendelijken van het imago van de sport en het intensiveren van de samenwerking tussen onderwijs en sport kunnen veel bijdragen aan een substantiële stijging van het aantal sporters. Maar honderd procent sportparti-

cipatie is een illusie, waarschuwen de twee onderzoeksters, een kostbare en een onnodige. “Er is een groep die niet wil, misschien niet kan en waarschijnlijk ook nooit zal sporten. Misschien is dat een gegeven dat we als sportsector eindelijk moeten accepteren”, besluit Tiessen-Raaphorst.

Verder lezen...

Op het Visie & Beleidsplein op www.sportengemeenten.nl kunt u de volgende documenten downloaden:

‘SCP (2014). Uitstappers en doorzetters, de persoonlijke en sociale context van sportdeelname’ bij *Landelijke nota's en rapporten*

‘Mulier Instituut (2015). Factsheet sportdeelname’ bij *Sportstimuleringsbeleid*

‘SLO (2015). Bewegingsonderwijs en sport, vakspecifieke trendanalyse 2015’ bij *Sportstimuleringsbeleid*

‘SCP (2013). Met het oog op de tijd, een blik op de tijdsbesteding van Nederlanders’ bij *Sportstimuleringsbeleid*